

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Is klein echt zo mooi? Links = een kleine overheid, een polemiëk

de Beer, P.T.

Published in:
Socialisme en Democratie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

de Beer, P. (2012). Is klein echt zo mooi? Links = een kleine overheid, een polemiëk. *Socialisme en Democratie*, 69(6), 42-43.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Links = een kleine overheid, een polemiek

Is klein echt zo mooi?

PAUL DE BEER

De overheid is links, de markt is rechts. Dit cliché stelt Arjen van Witteloostuijn terecht aan de kaak in zijn prikkelende pleidooi voor een kleine overheid. Tegelijkertijd maakt hij echter dezelfde fout als zijn tegenstanders door te stellen dat links juist voor een kleine overheid zou moeten zijn. Daarmee maakt hij de omvang van de overheid — en daarmee ook die van de markt — tot een doel op zich. En dat is nonsens.

Om te beginnen is Van Witteloostuijn niet erg precies in wat hij bedoelt met ‘de overheid’. Hij maakt onderscheid tussen het beslag dat de overheid legt op de economie en de bemoei- en regelzucht van de overheid, maar suggereert ook dat beide sterk met elkaar samenhangen. Feitelijk gaat het bij de overheid om drie soorten activiteiten die weinig met elkaar te maken hebben, namelijk de overheid als dienstverlener, de overheid als herverdelers en de overheid als regelaar.

42 In het eerste geval verleent de overheid publieke diensten, zoals onderwijs, gezondheidszorg en sociale huisvesting. In de praktijk gaat het daarbij overigens meestal niet om de overheid zelf, maar om particuliere instellingen die door de overheid worden gefinancierd, zoals scholen, ziekenhuizen en woningcorporaties. De overheid in deze betekenis omvat ongeveer 15% van het bruto binnenlands product.¹

De overheid als herverdelers int belastingen en sociale premies en keert die weer uit als sociale uitkeringen, toelagen en subsidies. De herverdelende overheid legt overigens geen beslag op het

bbp en gaat dus ook niet ten koste van de marktsector, aangezien het herverdeelde geld gewoon weer particulier wordt besteed. Deze herverdeling betreft ongeveer 16% van het bbp.

De overheid als regelaar ten slotte bemoeit zich met allerlei zaken van burgers en bedrijven. Dat varieert van het handhaven van de openbare orde en het bestraffen van misdrijven tot het reguleren van markten (mededingingswetgeving, minimumloon, ontslagrecht). De omvang van deze overheid is moeilijker in een getal uit te drukken, maar als we simpelweg alle ambtenaren en de rechterlijke macht bij elkaar optellen, dan komen we ook uit op zo’n 16% van het bbp.

Welke overheidsfunctie is volgens Van Witteloostuijn nu te groot? Dat wordt uit zijn pleidooi niet helemaal duidelijk, maar hij lijkt het toch vooral op de overheid als regelaar gemunt te hebben. Die ‘fnuikt (...) de innovatieve kracht van de economie’. Tegelijkertijd noemt hij ‘betwistbaarheid’ een centrale doelstelling en erkent hij dat markten juist een voorkeur hebben voor onbetwistbaarheid. Daarom moet de overheid ingrijpen met regels en toezichthouders om markten goed te laten functioneren. Een bemoeizuchtige overheid is dan ineens niet meer de vijand maar de hoeder van een gezonde economie.

Hiermee gaat hij nog voorbij aan het feit dat de sociale veiligheid — zijn andere centrale doel — helaas ook niet een vanzelfsprekend product van marktwerking is en dus om overheidsop-treden vraagt. Als je daarvoor regulering van de markt, zoals een minimumloon of ontslagbescherming, niet wenselijk acht, omdat ze de dynamiek belemmert, kom je al gauw terecht

Over de auteur Paul de Beer is redacteur van s&d

Noot zie pagina 43

bij de herverdelende rol van de overheid. Of Van Witteloostuijn die ook kleiner wil maken, is niet duidelijk. Maar het moet wel simpeler door aftrekposten en toeslagen in de inkomstenbelasting af te schaffen en de sociale zekerheid te vervangen door een negatieve inkomstenbelasting — feitelijk overigens ook een aftrekpost! Dat maakt het stelsel wel simpeler, maar kleiner en rechtvaardiger? Hier zou een zorgvuldige af-

Wie voor een kleine overheid pleit, kan niet aan de zorg voorbijgaan

weging op zijn plaats zijn van de voordelen van eenvoud tegenover het nadeel dat je, behalve op basis van hun inkomen, niet meer tussen burgers kunt differentiëren. Dat is een radicale breuk met de praktijk dat we in de verzorgingsstaat juist wel onderscheid willen maken tussen behoeftigen en niet-behoeftigen, werkwillenden en werkweigeraars, gezonden en zieken et cetera. Om dat in één keer overboord te zetten ter wille van de eenvoud vereist misschien toch iets meer argumentatie.

Over de overheid als dienstverlener heeft Van Witteloostuijn niets te melden — behalve in een noot waarin hij aangeeft dat voor de zorgsector ‘een afzonderlijke en diepgaande analyse nodig is’. Tja, wie kan het daarmee oneens zijn?

Nu is de zorg, met een beslag van 10% op het bbp, wel zo’n beetje de grootste en in ieder geval de snelst groeiende overheidssector. Wie voor een kleine overheid pleit — en daar de zorg ook toe rekent — kan dan ook onmogelijk aan de zorg voorbijgaan. Maar alle pogingen in de afgelopen decennia om de groei van de zorguitgaven tot staan te brengen zijn op niets uitgelopen.

En misschien is dat ook niet zo gek. Als je mensen vraagt wat ze het belangrijkste in hun leven vinden, dan noemen ze een goede gezondheid steevast als eerste. Naarmate we rijker worden lijken we zorg alleen maar belangrijker te gaan vinden. In economische termen is zorg een luxegoed, waaraan de uitgaven sneller stijgen dan het inkomen. Als dat het geval zou zijn bij een privaat goed, bijvoorbeeld vakanties of elektronica, zou Van Witteloostuijn dat waarschijnlijk zien als een bewijs van dynamiek en innovatie. Maar als een overheidsdienst groeit, simpelweg omdat we die zo belangrijk vinden, dan ‘frustreert [dat] aanpassing, ondernemerschap en vernieuwing’.

Een pleidooi voor een kleine overheid is mijns inziens even zinloos als een ongeclausuleerd pleidooi voor een grotere overheid.

Noot

- 1 Dit en de volgende percentages zijn berekend op basis van bijlage 9 bij het *Centraal Economisch Plan 2012* van het Centraal Planbureau.